

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2010, 1(5), p. 271–289.

PRIVATAUS ASMENS *LOCUS STANDI* GINČIJANT EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS AKTŲ TEISĖTUMĄ: AR PAGRĮSTAI KRITIKUOJAMAS EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS?

Vitalija Tamavičiūtė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Europos Sąjungos teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2714 512
Elektroninis paštas estk@mruni.eu

Pateikta 2009 m. balandžio 20 d., parengta spausdinti 2010 m. vasario 19 d.

Anotacija. *Privačių asmenų galimybę pateikti ieškinį dėl Europos Sąjungos (toliau – ES) institucijų priimtų teisės aktų¹ teisėtumo daugelį metų ribojo Europos Bendrijų steigimo sutarties² (toliau – EB sutartis) 230 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ETT, Teismas) praktikoje itin siaurai aiškintas konkrečios sąsajos reikalavimas. Šis reikalavimas taip suvaržė privačių asmenų galimybes ginti savo teises tiesiogiai kreipiantis į ES teismus³ ir ginčijant jų teisinę padėtį lemiančius teisės aktus, kad buvo ne kartą kritikuotas kaip esą pažeidžiantis efektyvios teisminės gynybos principą, o tam tikrais atvejais net prilygstantis atsisakymui vykdyti teisingumą. Atsižvelgiant į tai šiame straipsnyje nagrinėjama, kaip savo jurisprudencijoje EB sutarties 230 straipsnio 4*

- 1 Šiame straipsnyje nagrinėjamas tik iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo pirmajam ramsčiui priklausiusių ES institucijų priimtų teisės aktų teisėtumo klausimas.
- 2 Europos Bendrijos steigimo sutarties 2006 m. suvestinė redakcija [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-01-09]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:LT:pdf>>.
- 3 Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ir Bendrąjį teismą (iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo vadintą Pirmosios instancijos teismu).

dalyje įtvirtintus privačių asmenų locus standi reikalavimus aiškina ES teismai, tiriamas tokio aiškinimo suderinamumas su efektyvios teisminės gynybos principu, kurį pats Teismas vadina esminiu Bendrijos teisinės tvarkos principu⁴. Straipsnyje taip pat analizuojamas Lisabonos sutartimi⁵ įvestų pokyčių pakankamumas privataus asmens teisminės gynybos spragoms užpildyti.

Reikšminiai žodžiai: ieškinys dėl panaikinimo, locus standi, tiesioginė sąsaja, konkre-
ti sąsaja, efektyvi teisminė gynyba.

Įvadas

Kiekviena išsivysčiusi teisinė sistema privalo turėti mechanizmą institucijų priiman-
mų teisės aktų teisėtumui užtikrinti. Tai, kokia apimtimi teisėtumo priežiūra yra priei-
nama ir kiek veiksmingai ji įgyvendinama, laikoma vienu pagrindinių teisinės sistemos
vertinimo kriterijų, atskleidžiančių teisės viršenybės principo svarbą joje. Teisėtumo
priežiūros mechanizmas leidžia asmenims ginti savo teises ir teisėtus interesus, padeda
išlaikyti pusiausvyrą tarp valstybės valdžios institucijų bei suteikia galimybę teismams
nubrėžti tam tikras teisės aktų kūrimo ir taikymo gaires bei tokiu būdu užkirsti kelią
teisės aktus priimančioms institucijoms piktnaudžiauti joms suteikiamomis galiomis
pažeidžiant asmenų teises. Taigi teisėtumo priežiūros mechanizmas prisideda ir prie
valstybės valdžios institucijų atskaitingumo, ir prie asmenų teisių bei teisėtų interesų
apsaugos užtikrinimo.

Teisėtumo priežiūros sistemos kūrimas Bendrijoje visų pirma sietas su poreikiu
išlaikyti institucinę pusiausvyrą, t. y. siekiu Europos Komisijos ir Tarybos priiman-
mų teisės aktų teisėtumo kontrolę patikėti būtent teisminei valdžiai, atsižvelgiant į demo-
kratijos deficitą Bendrijoje ir gana silpnas Europos Parlamento galias, taip pat poreikiu
išlaikyti pusiausvyrą tarp valstybių narių ir Bendrijos institucijų ginčiuose dėl tinkamo
Bendrijai suteiktos kompetencijos įgyvendinimo. 1963 m. ETT priėmus sprendimą *Van
Gend en Loos* byloje⁶ teisėtumo priežiūros sistemos kūrimo tikslus papildė dar vienas
– asmenų teisių gynimas, kadangi šioje byloje Teismas konstatavo, kad Bendrija sudaro
naują tarptautinę teisinę tvarką ir kad Bendrijos teisės subjektai yra ne tik valstybės na-
rės, bet ir jų piliečiai, kuriems Bendrijos teisė sukuria teises. Teismo teigimu, Europos
Bendrija yra teisės viršenybės principu besiremianti bendrija, privalanti užtikrinti, kad
nei jos valstybės narės, nei institucijos neišvengtų priimanamų teisės aktų atitikties pagrin-
dinei konstitucinei chartijai – Sutarčiai – kontrolės⁷. Priešingu atveju būtų pažeidžiamas

4 Byla C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677, 39 punktas.

5 Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. [2007] OL, C306/1. Ši sutartis įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.; po jos įsigaliojimo Europos Bendrijos steigimo sutartis pervadinta Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo.

6 Byla 26/62, *Van Gend en Loos prieš Administratie der Belastingen* [1963] ECR 3.

7 Byla 294/83, *Les Verts prieš Europos Parlamentą* [1986] ECR 1339, 23 punktas.

konstitucinis principas *ubi ius – ibi remedium*⁸, o ES subjektams suteikiamos teisės liktų deklaratyvios⁹.

Efektvios teisminės gynybos principo svarbą yra pripažinęs ir ES teisės aktų teisėtumo priežiūros funkciją vykdantis ETT¹⁰. Teismo nuomone, Sutartyje yra įtvirtinta *iš-sami* teisinės gynybos priemonių ir procedūrų sistema, sudaranti ES teismams galimybę vykdyti institucijų priimamų teisės aktų teisėtumo kontrolę¹¹.

Būtent su šiuo teiginiu sunkoka sutikti. Pasak G. de Burca, nedaug yra klausimų, kuriais ES teisės akademinio pasaulio (taip pat Bendrojo teismo (toliau – BT) ir ETT Generalinių advokatų) nuomonė būtų tokia vienoda, kaip klausimu, jog privačių asmenų teisė pateikti ieškinį ETT pagal EB sutarties 230 straipsnį yra pernelyg ribota ir kad tai paneigia teisės kreiptis į teismą principą¹², nors būtent teisė pateikti tiesioginį ieškinį turėtų būti pagrindinė privačių asmenų teisinės gynybos priemonė¹³. Teismo suformuluotas siauras EB sutartyje įtvirtintų privataus asmens *locus standi* reikalavimų turinio aiškinimas ne tik pažeidžia efektyvios teisminės gynybos principą, bet tam tikrais atvejais prilygsta atsisakymui vykdyti teisingumą. Vienas aštriausių kritikų prof. A. Arnullos Teismo poziciją net yra pavadinęs „dėme Bendrijos teisės architektūroje“¹⁴.

Kyla klausimas, kiek ši kritika pagrįsta, ir jei pagrįsta, kodėl nesiimama veiksnių privačių asmenų galimybėms kreiptis į ES teismus išplėsti? *Šio straipsnio tikslas* – atskleisti EB sutarties 230 straipsnio 4 dalyje įtvirtintų privataus asmens *locus standi* reikalavimų turinį, reikalavimų aiškinimo ES teismų jurisprudencijoje kaitos tendencijas bei įvertinti šį privataus asmens teisių gynybos instrumentą efektyvios teisminės gynybos principo požiūriu. Straipsnyje taip pat siekiama ištirti Lisabonos sutartimi įvestų naujovių pakankamumą identifikuotoms privataus asmens teisminės gynybos spragoms užpildyti.

Lietuvos autorių darbuose ši tema nėra išsamiai nagrinėta, Lisabonos sutarties nuostata dėl EB sutarties 230 straipsnio 4 dalies pakeitimo neanalizuota. Užsienio autorių darbuose taip pat pasigendama išsamesnio privačių asmenų teisės kvestionuoti ES institucijų priimamų teisės aktų teisėtumą tyrimo remiantis pagrindiniais ES teisės principais, taip pat ir efektyvios teisminės gynybos principo.

-
- 8 Pasak ETT, efektyvios teisminės gynybos principas yra bendrasis Bendrijos teisės principas, kylantis iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, įtvirtintas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 ir 13 straipsniuose (byla 222/84, *Marguerite Johnston prieš Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary* [1986] ECR 1651, 18 ir 19 punktai) bei Europos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje.
  - 9 Jacobs, F. G. Note for the working group on the Charter/ECHR. *Necessary changes to the system of judicial remedies*. Working group II „Incorporation of the Charter/ECHR“ [interaktyvus]. 27 September 2002 [žiūrėta 2009-01-09]. <<http://european-convention.eu.int/docs/wd2/3222.pdf>>.
  - 10 Šią Teismo funkciją numato EB sutarties 230 straipsnis.
  - 11 Byla 294/83, *Les Verts prieš Europos Parlamentą*, *op. cit.*, 23 punktas.
  - 12 de Burca, G. Fundamental Rights and Citizenship. In *Ten Reflections on the Constitutional Treaty for Europe*. de Witte, B. (ed.). 2003 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-02-08]. <<http://www.iue.it/RSCAS/e-texts/200304-10RefConsTreaty.pdf>>.
  - 13 Albers-Llorens, A. *Private Parties in European Community Law. Challenging Community Measures*. Oxford: Clarendon Press, 1996, p. 8.
  - 14 Arnullos, A. Private Applicants and the Action of Annulment since Codorniu. *Common Market Law Review*. 2001, 38: 52.

Tyrimo metodai. Rašant šį straipsnį, taikyti sisteminės analizės, lyginamasis-analitinis, apibendrinimo, gramatinis, teleologinis metodai.

1. EB sutarties 230 straipsnio 4 dalyje įtvirtinti reikalavimai ir jų aiškinimas Teismo jurisprudencijoje: pirmosios taisyklės

EB sutarties 230 straipsnyje reglamentuojamas ieškinys dėl panaikinimo yra pagrindinė ES institucijų priimamų teisės aktų teisėtumo priežiūros procedūra, kuria naudodamiesi asmenys gali tiesiogiai kreiptis į ES teismus. Tačiau privatūs asmenys¹⁵, skirtingai nei privilegijuoti ieškovai¹⁶, turi ribotą teisę pateikti ieškinį dėl ES institucijų priimamų teisės aktų teisėtumo. Pagal EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį „*Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali <...> pateikti ieškinį dėl jam skirto sprendimo arba sprendimo, kuris, nors ir būtų kitam asmeniui skirto reglamento ar sprendimo formos, yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs*“. Šia nuostata akivaizdžiai siekiama, kad privatūs asmenys galėtų kvestionuoti tik individualaus taikymo teisės aktų teisėtumą, kuriuos ginčyti būtų asmeniškai suinteresuoti.

Nors teisės kreiptis į teismą ribojimai nėra naujiena nei Europos, nei juo labiau nacionalinėse teisės sistemose – jie pasitelkiami siekiant išvengti piktnaudžiavimo teisėtumo priežiūros sistema, sumažinti potencialių pareiškėjų ratą iki tų, kurių teisės ypač pažeidžiamos, ir taip užtikrinti efektyvumo principo laikymąsi – vis dėlto nustatant ribojimus draudžiama paneigti pačią teisės kreiptis į teismą esmę; ribojimais turi būti siekiama teisėto tikslo, taip pat pagrįstos pusiausvyros tarp tikslų ir jiems pasiekti naudojamų priemonių¹⁷.

Atsižvelgiant į tai, kad privataus asmens *locus standi* reikalavimų turinys nėra apibrėžtas pačiame EB sutarties straipsnyje, būtina išsiaiškinti, kokią prasmę tiesioginei ir konkrečiai sąsajai savo jurisprudencijoje suteikė Teismas.

1.1. Tiesioginė sąsaja

Tiesioginė sąsaja yra viena iš dviejų *expressis verbis* EB sutarties 230 straipsnio 4 dalyje nurodytų sąlygų, ribojančių asmens teisę pateikti ieškinį dėl teisės akto panaikinimo tuo atveju, kai teisės aktas nėra tiesiogiai šiam asmeniui adresuotas. Pažymėtina, kad

15 Privatais asmenimis remiantis EB sutarties 230 straipsnio 4 dalimi laikomi: 1) fiziniai asmenys; 2) juridiniai asmenys, „iki vėliausio momento, nustatyto procesui pradėti, įgiję teisinį subjektiškumą pagal teisę, taikomą jų steigimui <...> arba sprendimo priėmimo metu EB institucijų buvo laikomi turinčiais teisinį subjektiškumą“ (byla T-161/94, *Sinochem Heilongjiang prieš Tarybą* [1996] ECR II-695); 3) reprezentuojančios grupės (darbuotojų interesams atstovaujančios grupės, žaliųjų organizacijos ir kiti) (byla 175/73, *Union Syndicale ir kiti prieš Komisiją* [1974] ECR 917); 4) valstybių narių teritoriniai vienetai (regionai, autonominės bendruomenės ir kiti) (byla T-37/04, *Região autónoma dos Açores prieš Tarybą* [2008] ECR II-00103); 5) trečiosios valstybės (byla C-298/89, *Gibraltaras prieš Tarybą* [1993] ECR I-3605).

16 Privilegijuotais ieškovoais remiantis EB sutarties 230 straipsniu laikomi valstybės narės, Taryba, Komisija ir Europos Parlamentas (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 263 straipsnis).

17 *Posti & Rahko v. Finland* (dec.), no. 27824/95, ECHR 2002-VII; *Fayed v. The United Kingdom*, 21 September 1994, Series A no. 294-B.

tiesioginiam asmens susietumui su ginčijamu teisės aktu Teismo jurisprudencijoje tradiciškai skiriama mažiau dėmesio. Šią aplinkybę lėmė ir tai, kad Teismas buvo pakankamai nuoseklus bei konkretus aiškindamas tiesioginės sąsajos sąvoką, ir tai, kad paprastai Teismas konstatuoja privatų asmenį neturint teisės pateikti ieškinį nesant konkretaus susietumo ir net nesvarsto, ar šis asmuo yra tiesiogiai susijęs su ginčijamu teisės aktu.

Tiesioginiam susietumui būtina, kad ginčijamas ES institucijos priimtas teisės aktas tiesiogiai paveiktų asmens teisinę padėtį ir nepalikėtų diskrecijos adresatui, kuris turėtų šį teisės aktą įgyvendinti; kad toks teisės aktas būtų įgyvendinamas savaime ir tai kiltų išimtinai iš ES nustatyto teisinio reguliavimo, adresatui nesiimant jokių papildomų veiksmų¹⁸. Asmens tiesioginis susietumas su ginčijamu teisės aktu būtų konstatuotas ir tais atvejais, jei adresatui būtų suteikta tam tikra diskrecija, tačiau naudojimosi šia diskrecija galimybė būtų išimtinai teorinė¹⁹. Akivaizdu, jog taip aiškinti tiesioginę sąsają yra logiška ir pagrįsta, kadangi tuo atveju, jei ES institucijos priimto teisės akto adresatui būtų suteikta diskrecija ir jis ja pasinaudotų, poveikį asmens teisinei padėčiai lemtų ne ES teisės aktas, o šio teisės akto adresato veiksmai (priimtas individualaus taikymo aktas), kuriuos ir turėtų skusti privatus asmuo²⁰.

1.2. Konkreti sąsaja

Konkrety sąsaja yra antroji privataus asmens *locus standi* ribojanti sąlyga, kuri yra tarsi formalus adresato nustatymo pakaitalas. Konkrečios sąsajos turinį Teismas pirmą kartą atskleidė *Plaumann* byloje²¹. Teismas konstatavo, kad asmenys, kurie nėra sprendimo adresatai, gali teigti esantys konkrečiai su juo susiję, jeigu tas sprendimas paveikia juos dėl tam tikrų išskirtinių jiems būdingų savybių arba faktinės situacijos, dėl kurios jie skiriasi nuo kitų asmenų ir todėl individualizuojami taip pat, kaip sprendimo adresatai. Šie asmenys sudaro tam tikrą apibrėžtą grupę, kuri nustatoma teisės akto priėmimo metu ir negali būti išplėsta jam išgaliojus²², net ir tuo atveju, jei taip išplėsti apibrėžtą grupę yra tik teorinė galimybė²³. Taigi Teismas laikosi nuomonės, kad tuo atveju, jei ga-

18 Byla 69/79, *Alcan prieš Komisiją* [1970] ECR 385; byla 294/83, *Les Verts prieš Europos Parlamentą* [1986] ECR 1339; sujungtos bylos 106-107/63, *Toepfer prieš Komisiją* [1965] ECR 405; sujungtos bylos 41-44/70, *International Fruit Company prieš Komisiją* [1971] ECR 411.

19 Byla 62/70, *Bock prieš Komisiją* [1971] ECR 879; byla 11/82, *Piraiki-Patraiki* [1985] ECR 207.

20 Kai kurie mokslininkai teigia, kad vietoj diskrecijos tiesioginei sąsajai nustatyti turėtume vertinti priežastinio ryšio tarp ES institucijos priimto teisės akto ir asmens patirtos žalos buvimą bei tokį savo pasiūlymą grindžia tuo, jog nėra suformuluoto tinkamo diskrecijos apibrėžimo ir, kita vertus, pats Teismas nepripažįsta tiesioginės sąsajos egzistavimo net ir tais atvejais, kai valstybei narei diskrecijos nėra paliekama (Albors-Llorens, A., p. 73). Manytina, kad abi nuomonės turi pagrindą egzistuoti, kadangi tiesioginės sąsajos kaip asmens *locus standi* sąlygos *raison d'être* yra užtikrinti, jog poveikis asmens teisinei padėčiai kiltų tiesiogiai iš ES institucijos priimto teisės akto.

21 Byla 25/62, *Plaumann & Co prieš Komisiją* [1963] ECR 253.

22 Pavyzdžiui, sujungtos bylos 106-107/63, *Toepfer prieš Komisiją* [1965] ECR 405. Komisijos sprendimu buvo leista įvesti importo mokesčius nuo tam tikros datos, o Prancūzijai leista atmesti pareiškėjų prašymus išduoti importo licencijas, pateiktus po šios datos. Atitinkamai pareiškėjai, pateikę prašymus iki Komisijos sprendimo priėmimo, įgijo teisę pateikti ieškinį, kadangi neliko net teorinės galimybės, jog kiti asmenys galėtų atsidurti tokioje pat situacijoje.

23 Byla 1/64, *Glucoseries Reunies prieš Komisiją* [1964] ECR 413.

lima nustatyti fiksuotą priklausomybę tam tikrai apibrėžtai grupei ir identifikuoti visus potencialius asmenis, kuriems teisės aktas bus taikomas, ieškovas turi galimybę įrodyti konkretų susietumą su šiuo teisės aktu.

Bendras pagrindas paneigti asmens konkrečią sąsają su teisės aktu bei konstatuoti teisės akto bendrą, o ne individualų taikymą yra „objektyviai apibrėžta situacija“, t. y. kai teisės aktas yra taikomas bendrai ir abstrakčiai apibrėžtoms asmenų kategorijoms bei objektyviai apibrėžtoms situacijoms, o asmenys yra susiję su šiuo teisės aktu išimtinai dėl savo vykdomos veiklos. Tačiau taikymas „objektyviai apibrėžtoms situacijoms“ nėra išimtinai teisės aktų, taikytinų „apibrėžtoms grupėms“, savybė – „apibrėžtos grupės“ adresatai taip pat gali būti apibrėžti „bendrai ir abstrakčiai“, o teisės aktą priimti gali paskatinti ne individualios apibrėžtos grupės“ asmenų aplinkybės, o „objektyviai apibrėžta situacija“. Todėl ir priklausyti „apibrėžtai grupei“ nėra pakankama, kad asmenį galima būtų laikyti konkrečiai susijusiu – ieškovas turi tik *galimybę* įrodyti konkretų susietumą su ginčijamu teisės aktu²⁴. Be priklausymo „apibrėžtai grupei“, asmuo dar turi įrodyti tam tikrą specifinį savo situacijos ir ginčijamo teisės akto ryšį.

Atkreiptinas dėmesys, kad tai, ar teisės aktas paveikia apibrėžtą ar neapibrėžtą grupę asmenų, priklauso ne nuo faktinių, konkrečios rinkos nulemtų teisės akto taikymo ribojimų²⁵, bet nuo to, ar teisės akto nuostatos dėl pačių jų teisinių formuluočių galėtų būti taikomos asmenims, kurių teisės akto priėmimo metu nebuvo galima identifikuoti, arba jeigu tokia taikymo galimybė yra vien hipotetinė²⁶. Taigi sudaromos galimybės tiesiog suformuluoti teisės normas taip, kad joms būtų sukurtas „imunitetas“ nuo jų ginčijimo teismuose²⁷. Todėl ES teismai ne kartą buvo kritikuojami kaip neskiriantys pakankamo dėmesio ekonominei rinkos analizei²⁸ ir kai kuriais atvejais nepagrįstai užkirtę kelią asmenims ginčyti sprendimus²⁹, nors būtų buvę visai racionalu apibrėžtoms grupėms

24 Pavyzdžiui: *Deutz und Geldermann* byloje (26/86, *Deutz und Geldermann* [1987] ECR 941) buvo nagrinėjama situacija, kai Taryba priėmė reglamentą, susijusį su putojančių vynu priskyrimu tam tikroms rūšims ir jų pristatymu. Reglamentas draudė siekiant apibūdinti putojančių vynu kokybę taikyti nuorodas į pagaminimo metodą, siejamą su geografiniu vardu, jei atitinkamam produktui netaikytina kilmės nuoroda. Minėta nuostata paveikė Vokietijos putojančių vynu gamintojus *Deutz und Geldermann*, kadangi jie tradiciškai taikė nuorodą į savo vyno gaminimo metodą „*méthode champenoise*“. Remiantis reglamento pereinamosiomis nuostatomis tokia nuoroda galėjo būti taikoma tik ateinantiems aštuoneriems vynuogių auginimo metams. Todėl manyta, kad pereinamajam laikotarpiui taikytinos nuostatos turėtų būti susijusios su uždara grupe adresatų – grupė tų, kurie tradiciškai taikė minėtą nuorodą, negalėjo būti išplėsta priėmus reglamentą, kadangi kiekvienas naujas į rinką įeinantis gamintojas negalėtų teigti, kad tokią nuorodą taikė „tradiciškai“. Teismas šiuo atveju pritaikė *Plaumann* formulę ir konstatavo, kad minėta aplinkybė yra nesvarbi, o ginčijamas teisės aktas savo turiniu yra reglamentas ir susijęs su pareiškėjais objektyviai kaip su putojančio vyno gamintojais, tradiciškai taikančiais tam tikrą gamybos metodą, kaip ir su bet kokiais kitais tokios pačios padėties gamintojais.

25 Hedemann-Robinson, M. Article 173 EC, General Community Measures and *Locus Standi* for Private Persons: Still a Cause for Individual Concern? *European Public Law*. 1996, 2: 141–142.

26 Türk, A. H. *Judicial Review in EU Law*. Cornwall: Edward Elgar Publishing Limited, 2009, p. 128.

27 Craig, P.; de Burca, G. *EU Law: Text, Cases and Materials*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 516.

28 *Ibid.*, p. 513–516.

29 Pavyzdžiui, *Binderer* byla (147/83, *Binderer prieš Komisiją* [1985] ECR 257) buvo susijusi su pareiškėju, kuris importavo vynu iš Vengrijos. Šie vynai buvo pažymėti užrašais, kuriuos į vokiečių kalbą išvertė kaip „*Spätlese*“ ir „*Auslese*“. Komisijos reglamentas 997/81 draudė importuojamo į Bendriją vyno etiketėse užra-

taikytiniais teisės aktais laikyti tuos, kurių taikymas kitiems asmenims yra mažai tikėtinas dėl didelių įėjimo į rinką trukdžių arba pačios teisės normos atgrasančio poveikio potencialiems tiekėjams.

Apibendrinant darytina išvada, kad tradicinė (klasikinė) *Plaumann* formulė iš esmės nesiremia skirstymu į apibrėžtas ir neapibrėžtas adresatų grupes, bet labiau orientuota į tai, kad užkirstų kelią asmenims ES teismuose ginčyti bendrojo pobūdžio teisės aktus, t. y. reglamentus ne formos, bet turinio požiūriu. Kitaip tariant, asmenys yra laikomi konkrečiai susijusiais tais atvejais, kai teisės aktas savo turiniu yra sprendimas ir yra priimtas siekiant jį taikyti išskirtinai tam tikrų asmenų atžvilgiu. ES teismų sprendimų analizė rodo, kad tai asmenims pavyksta įrodyti išties retai, todėl dažnai teigiama, kad įtvirtindamas *Plaumann* formulę Teismas sukūrė „beveik neįveikiamą kliūtį“³⁰; tai, kad Teismas neatsižvelgia į ekonomines aplinkybes, visada palieka jam galimybę teigti, jog „ir kiti asmenys gali įeiti į rinką“ bei taip konstatuoti, kad grupė yra neapibrėžta; savo ruožtu vien teorinės įėjimo į rinką galimybės pakankamumas konkrečiai sąsajai paneigti faktiškai galimybę pateikti ieškinį paverčia „miražu dykumoje“³¹.

Dėl tokios nelanksčios savo pozicijos bei nuomonės, kad *Plaumann* byloje pateiktas konkrečios sąsajos aiškinimas yra vienintelis būdas tinkamai aiškinti EB sutarties 230 straipsnio 4 dalies nuostatą, Teismas buvo vis dažniau kritikuojamas³², kol 1990 m. virš jo susikauptė tikri kritikos audros debesys³³, į kuriuos jis atsakė priimdamas *Extramet*³⁴ ir *Codorniu*³⁵ sprendimus. Šiuose sprendimuose Teismas akcentavo ne ginčijamo teisės akto prigimtį ir asmens išskirtinumą, o poveikį asmens teisinei padėčiai bei pripažino, kad asmuo yra individualizuojamas todėl, jog daromas poveikis jo konkurencinei padėčiai rinkoje. *Codorniu* byloje taip pat pabrėžta, kad pareiškėjas, įrodęs, jog priimtas teisės aktas pažeidžia jo specialią teisę³⁶, laikytinas konkrečiai susijusiu su ginčijamu

---

šus, susijusius su aukštesne kokybe, versti į vokiečių kalbą kaip „*Spätlese*“ ir „*Auslese*“. Pareiškėjas, remdamasis Komisijos raštu, pradėjo vartoti terminus „*spätgelesen*“ ir „*ausgelesen*“. Tačiau Komisija reglamentu 1224/83 uždraudė vartoti ir šiuos terminus. Byloje buvo įrodinėjama, kaip Komisijos reglamentas paveikė tik pareiškėją ir du kitus vengriško ir jugoslaviško vyno importuotojus. Generalinis advokatas byloje nurodė, kad reglamentas, turintis tikslą būti bendrai taikomas, negali būti ginčijamas Teisme net jeigu jis akivaizdžiai buvo priimtas vienam arba keliems žinomiems atvejams ir praktiškai yra tiesiogiai susijęs su viena konkrečia įmone. Teismas sprendime nurodė, kad reglamentas taikomas objektyviai apibrėžtomis situacijoms ir sukelia teisinės pasekmės bendrai bei abstrakčiai apibrėžtomis asmenų kategorijoms.

30 Barav, A. Direct and Individual Concern: An Almost Insurmountable Barrier to the Admissibility of Individual Appeal to the EEC Court. *Common Market Law Review*. 1974, 11: 191–198.

31 Craig, P.; de Burca, G., *supra* note 27, p. 512.

32 Kritikos yra ir Generalinių advokatų nuomonėse (pavyzdžiui, Generalinio advokato G. Slyno nuomonė byloje 246/81, *Bethell prieš Komisiją*, Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė byloje C-358/89, *Extramet*), ir mokslininkų straipsniuose (pavyzdžiui, Arnall, A. Private Applicants and the Action for Annulment under Article 173 of EC Treaty; Rasmussen, H. Why is Art. 173 Interpreted Against Private Plaintiffs?; Barav, A. Direct and Individual Concern: an Almost Insurmountable Barrier to the Admissibility of Individual Appeal to the EEC).

33 Gormley, L. W. Judicial Review: Advice for Death? *Fordham International Law Journal*. 2006, p. 663.

34 Byla C-358/89, *Extramet Industrine SA prieš Tarybą* [1991] ECR I-2501.

35 Byla C-309/89, *Codorniu SA prieš Tarybą* [1994] ECR I-1853.

36 Nagrinėjamoju atveju ši speciali teisė – prekės ženklas.

teisės aktu³⁷. Tačiau, deja, šie Teismo sprendimai taip pat nereiškė naujos konkrečios sąsajos sampratos tvirtinimo, kadangi specialiosios teisės taisyklė taip ir nebuvo pritaikyta kitose bylose, nors teisininkų bendruomenė to neabejotinai tikėjosi.

2. Neįvykusi revoliucija: naujos konkrečios sąsajos aiškinimo taisyklės ir jų atmetimas

Minėta, kad *Plaumann* byloje suformuluota konkrečios sąsajos samprata labai apribojo privačių asmenų galimybes pateikti ieškinį dėl ES institucijų priimamų teisės aktų panaikinimo, ypač jei šie teisės aktai taikomi bendrai. Teismas, atmesdamas asmenų ieškinius kaip nepriimtinius, tvirtino, kad asmenys gali ginti savo teises kitu būdu – pateikdami ieškinius nacionaliniams teismams, kurie savo ruožtu kreiptųsi prejudicinio sprendimo į ETT. Galime teigti, kad taip Teismas netiesiogiai numatė nacionaliniams teismams ir pareigą užtikrinti efektyvumo principo laikymąsi³⁸. Tačiau praktika atskleidė tokio požiūrio trumparegiškumą – nacionaliniai teismai ne visais atvejais iš tiesų gali užtikrinti efektyvią pažeistų asmens teisių gynybą, ir ne tik dėl procesinių šio asmens teisių gynybos būdo trūkumų. Užtikrinti efektyvią pažeistų asmens teisių gynybą nacionaliniuose teismuose neįmanoma tais atvejais, kai ginčijamas bendrai taikomas teisės aktas nereikalauja nacionalinių įgyvendinimo priemonių, kadangi asmuo, norėdamas ginčyti jo teises pažeidžiantį ES institucijos priimtą teisės aktą, yra priverstas visų pirma pažeisti teisės aktą, ir tokia situacija vargu ar laikytina suderinama su teisės viršenybės Europos Sąjungoje deklaravimu.

Išeitį iš susiklosčiusios situacijos pasiūlė Generalinis advokatas F. G. Jacobsas byloje *UPA*³⁹ ir Bendrasis teismas byloje *Jégo-Quéré*⁴⁰ pateikdamas naują konkrečios sąsajos sampratą.

2.1. Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė *UPA* byloje

Generalinio advokato nuomonė *UPA* byloje neretai vadinama labiausiai pagrįsta Teismo jurisprudencijos teisės pateikti ieškinį klausimu kritika⁴¹, prilygstančia žemės drebėjimui, sudrebinusiam Kirchbergo aikštę⁴², vien jau dėl to, kad joje buvo siūloma

37 Tokia specialioji teisė yra absoliuti ir galutinė, t. y. tokios teisės turėtojas gali ja remtis prieš bet kurį asmenį ir tokia teisė iš jo negali būti atimta, nebent tokios teisės netekimas yra kompensuojamas (Enchelmaier, S. No-One Slips Through the Net? Latest Developments, And Non-Developments, in the European Court of Justice's Jurisprudence on Art. 230(4) EC. *Yearbook of European Law*. 2005, 24: 189).

38 Byloje C-300/99, *Area Cova prieš Komisiją* [2001] ECR I-1005 Teismas nurodė, kad „kreipimasis prejudicinio sprendimo <...> laikytinas visos Bendrijos teisminės gynybos sistemos esme <...> tai, kad ši priemonė nebūtų veiksminga nagrinėjamoje situacijoje, net jei tokia aplinkybė būtų nustatyta, negali tapti įgalinimu teismo veiksmais pakeisti gynybos priemonių sistemą, įtvirtintą EB sutarties 230, 234 ir 235 straipsniais“.

39 Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė byloje C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677.

40 Byla T-177/01, *Jégo-Quéré prieš Komisiją* [2002] ECR II-2365.

41 Lewis, X. Standing of Private Plaintiffs to Annul Generally Applicable European Community Measures: if the System is Broken, Where Should it be Fixed? *Fordam International Law Journal*. 2007: 1518.

42 Gormley, L. W., *supra* note 33, p. 665–666.

iš esmės pakeisti iki tol formuotą ES teismų praktiką *locus standi* klausimu ir įtvirtinti naują konkrečios sąsajos sampratą, pagal kurią „*asmuo laikytinas konkrečiai susijusiu su Bendrijos teisės aktu, jei tas teisės aktas dėl tam tikrų aplinkybių turi arba galėtų turėti esminį neigiamą poveikį jo interesams*“. Šioje sampratoje minimas vertinamasis kriterijus „esminis neigiamas poveikis“ Generalinio advokato nuomonėje neapibrėžtas, ES teismams suteikiant plačią diskreciją atsižvelgti į kiekvienos konkrečios bylos aplinkybes.

Generalinio advokato pasiūlyta konkrečios sąsajos samprata palengvina galimybę asmenims ginčyti ES teisės akto teisėtumą būtent tame teisme, kuriame jiems gali būti suteiktos tinkamiausios pažeistų teisių gynbos priemonės, taip pat panaikina *Plaumann* taisyklės lemtą anomaliją, kad kuo didesnis skaičius asmenų, kurių teisės yra pažeidžiamos ginčijamu teisės aktu, tuo mažesnė tikimybė, jog jie būtų pripažinti konkrečiai susijusiais. Naujoji konkrečios sąsajos samprata laikyta ir ekonomiškai realesnė, kadangi ja atskiriami tik potencialiai ginčijamo teisės akto veikiami asmenys, įvertinant praktines įėjimo į naują rinką (naujos veiklos pradėjimo) kliūtis. Taip pat atsižvelgiant į plačią „intereso“ sampratą, Generalinio advokato pasiūlytas konkrečios sąsajos aiškinimas suteikia galimybę tiesiogiai į ES teismus kreiptis ir kolektyviniams interesams atstovaujančioms interesų grupėms⁴³.

Akivaizdu, jog Generalinis advokatas savo nuomonėje ne tik pagrindė tiesioginio kreipimosi į ES teismus būtinybę efektyviai pažeistų asmens teisių gynbai užtikrinti, įrodė alternatyvių teisių gynbos priemonių ribotumą, bet įvertino ir tai, kad jo pasiūlyta formuluotė pakeistų kompetencijos pasiskirstymo tarp ES teismų ir nacionalinių teismų pusiausvyrą, kad šie nebebūtų pagrindinis, o dažnai ir vienintelis prieinamas asmenims forumas, ir jog galiausiai būtų užkirstas kelias taikyti dvigubus efektyvios teisminės gynbos užtikrinimo standartus⁴⁴.

Nagrinėjant Generalinio advokato pasiūlytą konkrečios sąsajos sampratos variantą svarbu pabrėžti, jog, jo nuomone, įvedus naują sampratą nesuponuojama galimybė pakeisti EB sutarties 230 straipsnio formuluotę.

2.2. Bendrojo teismo sprendimas *Jégo-Quéré* byloje

Praėjus tik kiek daugiau nei mėnesiui nuo Generalinio advokato nuomonės paskelbimo *UPA* byloje Bendrasis teismas priėmė sprendimą *Jégo-Quéré* byloje, kuriame vėlgi buvo ginčijamas bendrai taikomas teisės aktas, nereikalaujantis nacionalinių įgyvendinimo priemonių, ir situacijos, kai asmuo, norėdamas ginčyti jo teises pažeidžiantį

43 Granger, M. P. Towards a Liberalisation of Standing Conditions for Individuals Seeking Judicial Review of Community Acts: *Jégo-Quéré et Cie SA v. Commission and Unión de Pequeños Agricultores v. Council*. *The Modern Law Review*. 2003, 66: 133.

44 Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė byloje C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677, p. 102. Savo jurisprudencijoje Teismas nuosekliai mažino nacionalinių teismų procesinę autonomiją, iš pradžių vertindamas taikomas asmens teisių gynbos priemones užtikrinant nediskriminavimo ir adekvatumo principus, vėliau įpareigodamas sukurti nacionalinėje teisėje neegzistavusias priemones (*Factortame*, *Simmenthal* bylos), o galiausiai įtvirtindamas valstybių atsakomybės doktriną (*Francoovich*, *Brasserie*, *Köbler* bylos). Jokios analogiškos efektyvios teisminės gynbos principo užtikrinimo priemonės ES teismams niekada nebuvo taikomos.

ES institucijos priimtą teisės aktą, yra priverstas pažeisti teisės aktus, suderinamumas su efektyvios teisminės gynybos principu.

Tirdamas pareiškėjo teiginį, kad esama teisėtumo priežiūros sistema neužtikrina jo teisės kreiptis į teismą, BT lygino du ETT praktikoje suformuluotus precedentes: pirma, *Plaumann* suformuluotą konkrečios sąsajos sampratą; antra, principą, kad teisė kreiptis į teismą yra vienas esminių teisės viršenybės principu besiremiančios Europos Bendrijos elementų ir kad ji užtikrinama Bendrijos teisės sistemoje⁴⁵, jog tai principas, kylantis iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų bei įtvirtintas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje⁴⁶. Atsižvelgdamas į antrojo precedento susietumą su teisės viršenybės principu bei teisės į teisminę gynybą kilmę, BT prioritetą suteikė antrajam precedentui ir tuo remdamasis pateikė naują konkrečios sąsajos sampratą, pagal kurią „*asmuo laikytinas konkrečiai susijusiu su bendrai taikomu Bendrijos teisės aktu, jei šiuo aktu jo teisinė padėtis paveikiama aiškiai ir tiesiogiai, suvaržant jo teises arba nustatant jam pareigas*“⁴⁷.

Neabejotina, jog BT šiam žingsniui paskatino Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė, tačiau teismo pasiūlyta konkrečios sąsajos samprata yra akivaizdžiai siauresnė nei Generalinio advokato suformuluota „esminio neigiamo poveikio“ taisyklė, kadangi neapima potencialaus poveikio asmens teisėms atvejų (poveikis privalo būti aiškus ir tiesioginis), taip pat nesuteikia galimybės į ES teismus kreiptis kolektyviniams interesams atstovaujančioms interesų grupėms⁴⁸. Skirtingai nei Generalinis advokatas, BT taip pat išvengė atviros ETT jurisprudencijos kritikos.

2.3. Teismo sprendimas *UPA*⁴⁹ byloje

Generaliniam advokatui F. G. Jacobsui ir BT pasiūlius naujas konkrečios sąsajos aiškinimo galimybes beliko sulaukti ETT reakcijos. Ir sulaukta, bet, deja, ne tokios, kokios tikėtasi⁵⁰. Teismas nepritarė nei Generalinio advokato, nei BT nuomonėms, ir nutarė išlaikyti *status quo*. Jis dar kartą pakartojo *Plaumann* byloje suformuluotą konkrečios sąsajos sampratą, apsvarstė *Extramet* bei *Codorniu* išimčių pritaikymo galimybę ir nusprendė, kad jei konkretaus susietumo sąlyga nėra tenkinama, fizinis arba juridinis asmuo *jokiu atveju* neturi teisės pareikšti ieškinio dėl reglamento panaikinimo. Šiais savo žodžiais Teismas panaikino bet kokias viltis, kad tiems atvejams, kai asmuo neturi galimybių ginti savo pažeistas teises pateikdamas ieškinį nacionaliniam teismui, bus

45 Byla 294/83, *Les Verts prieš Europos Parlamentą* [1986] ECR 1339.

46 Byla 222/84, *Marguerite Johnston prieš Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary* [1986] 1651.

47 Byla T-177/01, *Jégo-Quéré prieš Komisiją* [2002] ECR II-2365, p. 51.

48 Granger, M. P., *supra* note 43, p. 133.

49 Byla C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677.

50 Nusivylimas Teismo sprendimu ir jo kritika akivaizdi daugelio autorių darbuose: Albers Llorens, A. The Standing of Private Parties to Challenge Community Measures: Has the European Court Missed the Boat? *Cambridge Law Journal*. 2003, 62: 71 (Teismo sprendimą pavadina „praleista valtimi“); Granger, M. P., *op. cit.* (Teismo sprendimą pavadina „vandens drumstumu“); Kombos, C. A Paradox in the Making: Detecting Something Positive in *UPA* Under the *Ten Kate* Effect. *European Law Journal*. 2009, 13 (Teismo sprendimą pavadina „grįžimu prie negatyvumo“).

sukurta nauja išimtis bei atvertas kelias pateikti ieškinius tiesiogiai ES teismuose, ir pakartojo, kad Europos Sąjungoje egzistuoja *išsami* teisinės gynybos priemonių sistema. Nesutikimą laikyti ieškinį priimtinu tais atvejais, kai asmuo negali pareikšti ieškinio nacionaliniam teismui ir lieka be pažeistų teisių gynybos priemonių, Teismas motyvavo Generalinio advokato F. G. Jacobso žodžiais, nurodydamas, kad tokia sistema reikalautų, jog ES teismas kiekvienu konkrečiu atveju nagrinėtų ir aiškintų nacionalinę proceso teisę, o tai viršytų jo kompetenciją prižiūrinti ES teisės aktų teisėtumą. Vis dėlto čia pasakytina, kad Teismas būtent tai yra ne kartą daręs: nesutartinės atsakomybės ieškiniuose ES teismai tiria nacionalinio proceso efektyvumą nustatydami, ar visos nacionalinės teisių gynimo priemonės buvo išnaudotos; prejudiciniuose sprendimuose aiškina nacionalinių teismų sąvoką, apibrėžtą EB sutarties 234⁵¹ straipsnyje; o šiame straipsnyje aptariamuose ieškiniuose dėl ES institucijų priimamų teisės aktų teisėtumo tiria, ar juridinis asmuo įgijo teisinį subjektiškumą pagal teisę, taikomą jo steigimui⁵².

Teismas sprendime taip pat nurodė, kad kompetencija pakeisti esamą teisinės gynybos priemonių sistemą priklauso ne jam, o valstybėms narėms, ir taip perkėlė problemos sprendimą valstybėms narėms. Nacionaliniai teismai, vadovaujantis EB sutarties 10 straipsnyje įtvirtinta lojalus bendradarbiavimo pareiga, buvo įpareigoti kiek įmanoma aiškinti ir taikyti nacionalines procesines normas, reglamentuojančias teisę pareikšti ieškinį, taip, kad fiziniai bei juridiniai asmenys galėtų teisme užginčyti bet kurio sprendimo ir bet kurios nacionalinės priemonės, priimtos jų atžvilgiu taikant bendrai taikomą ES teisės aktą, teisėtumą, ginčydami ES teisės akto galiojimą⁵³.

Nors tokia Teismo pozicija, kai problemos, kylančios būtent iš ES teisės sistemos, sprendimas perkeliamas valstybėms narėms, kelia nuostabą žinant Teismo polinkį teleologiškai interpretuoti ES teisės normas⁵⁴, tačiau Teismo istorijoje toks ribojantis savo kompetencijos aiškinimas nebuvo pirmas⁵⁵. Tikėtina, kad pasirinkti tokią poziciją visų pirma lėmė vengimas pripažinti galimą ankstesnės Teismo jurisprudencijos ydingumą, taip pat siekis išsaugoti Teismo autoritetą⁵⁶.

51 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnis.

52 Cortes Martin, J. M. At the European Constitutional Crossroads: Easing the Conditions for Standing of Individuals Seeking Judicial Review of Community Acts. *Michigan State Journal of International Law*. 2003: 121.

53 Atkreiptinas dėmesys į akivaizdų šio ETT pasirinkto būdo užtikrinti teisminės gynybos efektyvumą principo ribotumą: nacionaliniai teismai gali šį principą užtikrinti tik tuo atveju, jei nacionalinėje teisėje egzistuoja pažeistų teisių gynybos priemonė, kurią nacionalinis teismas turėtų galimybę aiškinti. Priešingu atveju fiziniam arba juridiniam asmeniui vėlgi neliktų nieko kita, kaip tik pažeisti teisės aktus ir sankcijų skyrimo procese ginčyti ES teisės akto teisėtumą. Ši problema iš dalies sprendžiama byloje C-432/05, *Unibet (London) Ltd ir Unibet (International) Ltd prieš Justitiekanslern* [2007] ECR I-2271, kurioje Teismas nebeapsiriboja nacionalinių teismų įpareigojimu aiškinti ir taikyti nacionalinio proceso taisykles „kiek įmanoma“ palankiau fiziniams ir juridiniams asmenims bei įpareigoja juos sukurti efektyvias pažeistų teisių gynybos priemones, jei jų nėra.

54 Teleologiškai interpretuodamas ES teisės normas Teismas yra sukūręs ne vieną ES konstitucinį pagrindą sudarančią doktriną – ES teisės viršenybės, tiesioginio veikimo principus, valstybių narių atsakomybės privatiems asmenims už žalą doktriną ir kitas.

55 Pavyzdžiui, Teismo Nuomonė 2/94, *dėl Bendrijos prisijungimo prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* [1996] ECR I-1759.

56 Kombos, C. A., *supra* note 50, p. 521.

3. Asmenų *locus standi* problemos sprendimas Konvente

Minėta, kad Teismas nurodė, jog esama teisinės gynybos priemonių sistema negali būti pakeista Teismo aiškinimu, o tik valstybėms narėms pakeitus atitinkamas EB sutarties nuostatas. Tai, kad tuo metu posėdžiavo Konventas, rengęs Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą, buvo palanki proga valstybėms narėms imtis atitinkamų veiksmų – manyta, jog Sutartis dėl Konstitucijos Europai, tiesiogiai suteikianti teises asmenims, tačiau nenumatanti efektyvių šių teisių gynybos priemonių, neatitiktų piliečių lūkesčių⁵⁷.

Konvento II darbo grupė „Dėl Chartijos įtraukimo/prisijungimo prie EŽTK“ pateikė tris galimus sprendimo variantus⁵⁸:

1. *Sukurti specialią teisių gynimo priemonę pažeistoms žmogaus teisėms ginti* („*Verfassungsbeschwerde*“; „*recurso de amparo*“). Nors tokia pažeistų teisių gynybos priemonė yra numatyta kai kurių valstybių narių teisės aktuose⁵⁹, vis dėlto buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad praktikoje sunku atskirti išimtinai pagrindinių teisių pažeidimu pagrįstus ieškinius. Nepaisant to, tokios alternatyvos kaip *ultima ratio* priemonės, kai asmuo negali pasinaudoti jokia kita tiesiogine arba netiesiogine pažeistų teisių gynybos priemone, šalininkų gausu tarp Vokietijos mokslininkų⁶⁰;

2. *Pakeisti EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį*. Sutarties straipsnį siūlyta keisti šiais būdais: a) tiesioginę ir konkrečią sąsąją paversti alternatyviais, o ne kumuliatyviais reikalavimais; b) papildyti EB sutarties nuostatą numatant, kad asmuo turi teisę pateikti ieškinį dėl su juo tiesiogiai susijusio bendrai taikomo teisės akto, nereikalaujančio įgyvendinimo priemonių; c) papildyti EB sutarties nuostatą nustatant, kad asmuo turi teisę pateikti ieškinį dėl su juo tiesiogiai susijusio bendrai taikomo teisės akto, jei nėra [tinkamų] teisių gynimo priemonių nacionaliniuose teismuose (t. y. įtvirtinti sugriežtintą *Jégo-Quéré* byloje pateiktos formulės versiją⁶¹).

3. *Įtvirtinti valstybių narių pareigą užtikrinti efektyvią pažeistų teisių gynybą pateikiant ieškinį nacionaliniuose teismuose*. Nors manyta, kad šis problemos sprendimo variantas geriausiai atitinka subsidiarumo principą, vis dėlto tokia nuostata EB sutartyje neužtikrintų efektyvios teisminės gynybos byloje, kai nacionalinio proceso, nustatančio teisminės gynybos nuo ES teisės aktų priemonės, spragos būtų pernelyg didelės.

57 Letter from M. Farnleitner and Michel concerning the discussion circle on the Court of Justice CONV 716/03 [interaktyvus]. 6 May 2003 [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/03/cv00/cv00716en03.pdf>>.

58 Document WD 021 – WG II by Mr. António Vitorino, Chairman of the Working Group and member of the Praesidium, “The question of effective judicial remedies and access of individuals to the European Court of Justice” [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://european-convention.eu.int/docs/wd2/3299.pdf>>.

59 Vokietijos ir Ispanijos.

60 Schwarze, J. The Legal Protection of the Individual against Regulations in European Union Law. *European Public Law*. 2004, 10 (2): 302.

61 Usher, J. A. Direct and Individual Concern – an Effective Remedy or a Conventional Solution? *European Law Review*. 2003, 28(5): 598.

Remiantis Konvento darbo grupės pasiūlymais galutiniame Sutarties dėl Konstitucijos Europai⁶² tekste buvo numatyta galimybė privatiems asmenims ginčyti reglamentuojančio pobūdžio teisės aktus, nereikalaujančius įgyvendinančių priemonių, netaikant konkrečios sąsajos reikalavimo ieškinio priimtinumui (III-365 straipsnis), taip pat įtvirtino valstybių narių pareigą numatyti teises pareikšti ieškinius, pakankamus efektyviai asmenų teisminei apsaugai ES teisei priklausančiose srityse užtikrinti⁶³ (I-29 straipsnis). Atsižvelgiant į tai, kad analogiškos nuostatos išliko ir 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašytoje Lisabonos sutartyje⁶⁴, šių nuostatų turinys bei pasekmės privačių asmenų *locus standi* aptariamai tolesniame šio straipsnio skyriuje.

4. Lisabonos sutartis: ar joje įtvirtintos naujos pakankamos privataus asmens teisminės gynybos spragoms užpildyti?

Lisabonos sutartis, 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašyta vietoj valstybių narių anksčiau atmetos Sutarties dėl Konstitucijos Europai, įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d. Šiai sutarčiai įsigaliojus EB sutartis pervadinta Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV).

SESV 263 straipsnio 4 dalyje (ex EB 230 straipsnio 4 dalis) nustatyta: „Kiekvienas fizinis ir juridinis asmuo gali <...> pateikti ieškinį dėl jam skirtų teisės aktų, arba teisės aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję ir dėl reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų⁶⁵, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių“.

Taigi SESV 263 straipsnio 4 dalies formuluotė pateikia dvi *locus standi* taisykles: pirmoji taikoma ginčijant „teisės aktų“ teisėtumą, antroji – „reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų“ teisėtumą. Tam, kad galėtume įvertinti šių taisyklių skirtumus, o ypač jų lemiamus pokyčius asmens teisei pateikti ieškinį dėl ES institucijų priimamų teisės aktų panaikinimo, būtina išsiaiškinti šių taisyklių taikymo apimtį. Tai darydami visų pirma susiduriame su terminologine painiava: SESV nustato aiškią teisės aktų hierarchiją ir jų skirstymą į įstatymo lygmens teisės aktus, deleguotus teisės aktus, įgyvendinimo aktus, neprivalomuosius teisės aktus⁶⁶; sutartyje nėra nurodyta, kokie teisės aktai laikytini reglamentuojančio pobūdžio teisės aktais.

Atsižvelgiant į SESV nustatytą teisės aktų hierarchiją manytina, kad „teisės aktas“ reiškia įstatymo lygmens teisės aktą, o „reglamentuojančio pobūdžio teisės aktas“ ati-

62 *Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai*. 2 leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2005.

63 Ši nuostata akivaizdžiai atkartojo ETT poziciją *UPA* byloje. Tačiau skirtingai nei minėtoje byloje, šiuo atveju pareiga adresuota ne konkrečiai valstybių narių teismams (tokios pozicijos trūkumai akcentuoti šio straipsnio 53 išnašoje), o bendrai valstybėms narėms – taigi ir jų įstatymų leidžiamosioms institucijoms.

64 Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. [2007] OL, C306/1

65 *Angl. regulatory acts*.

66 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288–292 str.

tinkamai ne įstatymo lygmens teisės akta⁶⁷. Asmenys, norintys ginčyti įstatymo lygmens teisės aktų teisėtumą, privalo įrodyti savo tiesioginį ir konkretų susietumą su ginčijamu teisės aktu. Taigi šiuo aspektu Teismo suformuota praktika išlieka nepakitusi, nes jau po sprendimo *Codorniu* byloje asmenys nebeturėjo pareigos įrodinėti, kad jų ginčijamas teisės aktas savo esme yra individualaus pobūdžio. Tokia praktika nepažeidžia asmens teisės į efektyvią teisminę gynybą ir atitinka nacionalinėse teisės sistemose formuojamą poziciją, kad galimybė kvestionuoti aukštesnės teisinės galios aktus visada yra labiau ribota, bei paplitusią praktiką, jog įstatymų teisėtumas nėra kvestionuojamas bendros kompetencijos teismuose⁶⁸. Tačiau pamirštama, kad tokia praktika kildinama ne iš teisės normų hierarchijos *per se*, o visų pirma iš demokratinės atskaitomybės sistemos, o atitinkamoms nacionalinėms institucijoms būdingas demokratinis legitimumas šių institucijų „europiniams atitikmenims“ negali būti taikomas⁶⁹.

Antroji SESV 263 straipsnio 4 dalies formuluotės taisyklė numato, kad tais atvejais, kai yra tenkinamos trys sąlygos – ginčijamas teisės aktas yra reglamentuojančio pobūdžio, tiesiogiai susijęs su pareiškėju ir jis nereikalauja įgyvendinančių priemonių – asmuo nebeturi įrodinėti savo konkretaus susietumo su ginčijamu teisės aktu. Nors ši naujovė neabejotinai padidina teisminės gynybos prieinamumą privatiems asmenims, vis dėlto ji taip pat atnaujina problemas, Teismo spęstas dar 1960 m.: asmenų *locus standi* vėl susiejama su ginčijamo teisės akto pobūdžiu, nors ES teisės aktai aiškiai neatskiriami, o 263 straipsnio 4 dalies nuostatoje įvardyta „reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų“ rūšis apskritai sutartyje neapibrėžta ir taip neužtikrinamas asmenų teisinis tikrumas. Be to, pamirštama, kad Teismas visada prieštaravo, jog asmeniui suteikiamos gynybos apimtis priklausytų nuo teisės aktų leidėjo pasirinkimo⁷⁰, o ne nuo neigiamo poveikio asmens teisėms ir teisėtiems interesams.

Vertinant, ar Lisabonos sutartimi įvestas palengvinimas asmenims kvestionuoti ES institucijų priimanų teisės aktų teisėtumą sprendžia *UPA* ir *Jégo-Quéré* byloje keltas problemas, pažymėtina, kad šiose bylose nagrinėti teisės aktai pagal Lisabonos sutartyje pateiktą teisės aktų hierarchiją būtų priskirti prie skirtingų kategorijų – pirmuoju atveju teisės aktas būtų priskirtas prie įstatymo lygmens teisės normų, antruoju – prie įgyvendinimo aktų (taigi – reglamentuojančio pobūdžio normų)⁷¹. Atitinkamai *Jégo-Quéré* bylos atveju asmeniui užtektų įrodyti konkretų susietumą, o *UPA* bylos atveju asmeniui ir toliau tektų įrodinėti tiesioginį bei konkretų susietumą su ginčijamu teisės aktu. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip akivaizdu iš Teismo praktikos, *Plaumann* byloje pa-

67 Usher, J. A., *supra* note 61, p. 598; Koch, C. Locus Standi of Private Applicants under the EU Constitution: Preserving Gaps in the Protection of Individuals' Right to an Effective Remedy. *European Law Review*. 2005, 30(4): 520; Dougan, M. After Lisbon: Intergovernmentalism Resurgent, Constitutionalism Moribund? [interaktyvus]. *The Jean Monnet Seminar Series*. 2008, p. 19 [žiūrėta 2009-02-01]. <http://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0005/41765/paper_dougan.pdf>; Kombos, C. A., *supra* note 50, p. 522.

68 Advocate General A. G. Toth. Memorandum. European Union Committee, House of Lords, The Future Role of the European Court of Justice, 6th Report [interaktyvus]. 15 March 2004 [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200304/ldselect/ldecom/47/47we19.htm>>.

69 Dougan, M., *supra* note 67, p. 20; Koch, C., *supra* note 67, p. 526.

70 Byla C-269/97, *Komisija prieš Tarybą* [2000] ECR I-2257.

71 Usher, J. A., *supra* note 61, p. 599; Koch, C., *op cit.*, p. 526.

teikta konkrečios sąsajos samprata nebus keičiama, o pačioje Lisabonos sutartyje nesant konkrečios sąsajos sampratos aiškinimo, asmuo *UPA* bylos atveju ir toliau neturės galimybės ginti savo pažeistas teises pateikdamas ieškinį ES teismams. Ar ši problema galės būti išspręsta suteikiant teisę asmenims pateikti ieškinius nacionaliniams teismams, lieka neaišku, kadangi Lisabonos sutartyje įtvirtinta valstybių narių pareiga užtikrinti efektyvią asmenų teisminę apsaugą ES teisei priklausančiose srityse priklausys nuo tolesnių valstybių narių veiksmų. Valstybės narės, naudodamosi joms suteikta diskrecija, gali įtvirtinti skirtingus ieškinio nacionaliniams teismams pateikimo reikalavimus, todėl tuo atveju, jei ES institucijos nepateiks valstybėms narėms gairių, kaip tinkamai įgyvendinti Lisabonos sutartimi joms nustatytą pareigą, kai kuriose valstybėse narėse gali būti sunku išvengti ES piliečių diskriminavimo.

Taigi darytina išvada, kad Lisabonos sutartimi žengtas nedidelis žingsnis į priekį, siekiant palengvinti asmenų galimybes kreiptis į ES teismus, tačiau padarius privataus asmens *locus standi* teisinio reguliavimo pakeitimus likviduotos ne visos asmens pažeistų teisių gynybos spragos.

Išvados

1. *Plaumann* byloje suformuluota konkrečios sąsajos samprata labai apribojo privačių asmenų galimybes pateikti ieškinį dėl ES institucijos priimto teisės akto panaikinimo, ypač jei šis aktas taikomas bendrai. Nepaisant keleto išimčių, suformuluotų atskirose Teismo bylose, ši samprata išliko nepakitusi, ir Teismas *expressis verbis* nurodė, jog *Plaumann* byloje suformuluotas konkrečios sąsajos aiškinimas yra vienintelis suderinamas su EB sutartimi, todėl, jei konkretaus susietumo sąlyga nėra tenkinama, privatus asmuo jokių atvejų neturi teisės pareikšti ieškinio, net jeigu jam ES arba nacionaliniuose teismuose nėra prieinama jokia kita teisių gynybos priemonė.

2. Teismo pozicijos suderinamumas su efektyvios teisminės gynybos principo reikalavimais, Teismo nuomone, grindžiamas Europos Sąjungoje egzistuojančių teisinės gynybos priemonių sistemos nuoseklumu: tais atvejais, kai asmuo nėra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ginčijamu ES teisės aktu, efektyvią jo teisių gynybą turėtų užtikrinti nacionaliniai teismai. Detalesnė teisinės gynybos priemonių analizė rodo, kad nacionaliniai teismai nėra pajėgūs šią funkciją vykdyti ir dėl procesinių šio asmens teisių gynybos būdo trūkumų, ir dėl gynybos nacionaliniuose teismuose neprieinamumo tais atvejais, kai ginčijamas bendrai taikomas teisės aktas nereikalauja nacionalinių įgyvendinimo priemonių. Šią problemą iš dalies galėtų išspręsti valstybių narių įstatymų leidžiamosios institucijos, kadangi pareiga užtikrinti efektyvią asmenų teisminę apsaugą Lisabonos sutartimi priskirta valstybėms narėms, tačiau tuo atveju, jei ES institucijos nepateiks valstybėms narėms gairių, kaip tinkamai įgyvendinti šią pareigą, kai kuriose valstybėse narėse gali būti sunku išvengti ES piliečių diskriminavimo.

3. Lisabonos sutartimi įtvirtinta nauja 230 straipsnio 4 dalies formuluotė numato, kad tais atvejais, kai ginčijamas ES teisės aktas yra reglamentuojančio pobūdžio, tiesiogiai susijęs su pareiškėju ir jis nereikalauja įgyvendinančių priemonių, asmuo nebeturi

īrodiņēti savo konkrētaus susietuma su ginčijamu teisēs aktu. Pakeitus šī privatų asmens *locus standi* teisinī reguliavimā nepašalinamos visu asmens pažeistu teisių gynybos spragos: tuo atveju, jei teisēs aktas būtų priskirtas īstatymo lygmens teisēs normoms, asmeniui ir toliau tektų īrodiņēti konkrētu susietumā su ginčijamu teisēs aktu, kaip api-brēzta *Plaumann* byloje.

Literatūra

- Advocate General A. G. Toth. Memorandum. European Union Committee, House of Lords, The Future Role of the European Court of Justice, 6th Report [interaktyvus]. 15 March 2004 [žiūrēta 2009-03-10]. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200304/ld-select/ldecom/47/47we19.htm>>.
- Albors-Llorens, A. *Private Parties in European Community Law. Challenging Community Measures*. Oxford: Clarendon Press, 1996.
- Albors Llorens, A. The Standing of Private Parties to Challenge Community Measures: Has the European Court Missed the Boat? *Cambridge Law Journal*. 2003, 62.
- Arnall, A. Private Applicants and the Action for Annulment under Article 173 of EC Treaty. *Common Market Law Review*. 1995, 32.
- Arnall, A. Private Applicants and the Action of Annulment since Codorniu. *Common Market Law Review*. 2001, 38.
- Barav, A. Direct and Individual Concern: an Almost Insurmountable Barrier to the Admissibility of Individual Appeal to the EEC. *Common Market Law Review*. 1974, 11.
- Byla 26/62, *Van Gend en Loos prieš Administratie der Belastingen* [1963] ECR 3.
- Byla 25/62, *Plaumann & Co prieš Komisiją* [1963] ECR 253.
- Byla 1/64, *Glucoseries Reunies prieš Komisiją* [1964] ECR 413.
- Byla 6/68, *Zuckerfabrik Watenstedt GmbH prieš Tarybą* [1968] ECR 595.
- Byla 62/70, *Bocs prieš Komisiją* [1971] ECR 879.
- Byla 175/73, *Union Syndicale ir kiti prieš Komisiją* [1974] ECR 917.
- Byla 26/76, *Metro prieš Komisiją* [1977] ECR 1875.
- Byla 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato prieš Simmenthal SpA* [1978] ECR 629.
- Byla 69/79, *Alcan prieš Komisiją* [1970] ECR 385.
- Byla 11/82, *Piraiki-Patraiki* [1985] ECR 207.
- Byla 264/82, *Timex prieš Komisiją* [1985] ECR 849.
- Byla 147/83, *Binderer prieš Komisiją* [1985] ECR 257.
- Byla 294/83, *Les Verts prieš Europos Parlamentą* [1986] ECR 1339.
- Byla 169/84, *Compagnie Francaise de l'Azote (COFAZ) prieš Komisiją* [1986] ECR 391.
- Byla 222/84, *Marguerite Johnston prieš Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary* [1986] ECR 1651.
- Byla 26/86, *Deutz und Geldermann* [1987] ECR 941.
- Byla C-213/89, *The Queen prieš Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and Others Factortame* [1990] ECR I-2433.
- Byla C-358/89, *Extramet Industrine SA prieš Tarybą* [1991] ECR I-2501.
- Byla C-298/89, *Gibraltaras prieš Tarybą* [1993] ECR I-3605.
- Byla C-309/89, *Codorniu SA prieš Tarybą* [1994] ECR I-1853.
- Byla C-198/91, *Cook prieš Komisiją* [1993] ECR I-2486.
- Byla T-161/94, *Sinochem Heilongjiang prieš Tarybą* [1996] ECR II-695.

- Byla C-269/97, *Komisija prieš Tarybą* [2000] ECR I-2257.
- Byla C-300/99, *Area Cova prieš Komisiją* [2001] ECR I-1005.
- Byla C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677.
- Byla T-177/01, *Jégo-Quéré prieš Komisiją* [2002] ECR II-2365.
- Byla C-224/01, *Köbler prieš Austriją* [2004] ECR I-10239.
- Byla T-37/04, *Região autónoma dos Açores prieš Tarybą* [2008] ECR II-00103.
- Cortes Martin, J. M. At the European Constitutional Crossroads: Easing the Conditions for Standing of Individuals Seeking Judicial Review of Community Acts. *Michigan State Journal of International Law*, 2003.
- Craig, P.; de Burca, G. *EU Law: Text, Cases and Materials*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- de Burca, G. Fundamental Rights and Citizenship. In *Ten Reflections on the Constitutional Treaty for Europe*. de Witte, B. (ed.). 2003 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-02-08]. <<http://www.iue.it/RSCAS/e-texts/200304-10Ref-ConsTreaty.pdf>>.
- Document WD 021 – WG II by Mr. António Vitorino, Chairman of the Working Group and member of the Praesidium, „The question of effective judicial remedies and access of individuals to the European Court of Justice“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://european-convention.eu.int/docs/wd2/3299.pdf>>.
- Dougan, M. After Lisbon: Intergovernmentalism Resurgent, Constitutionalism Moribund? [interaktyvus]. *The Jean Monnet Seminar Series*, 2008 [žiūrėta 2009-02-01]. < http://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0005/41765/paper_dougan.pdf>.
- Enchelmaier, S. No-One Slips Through the Net? Latest Developments, And Non-Developments, in the European Court of Justice's Jurisprudence on Art. 230(4) EC. *Yearbook of European Law*. 2005, 24.
- Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. [2008] OL C115/1.
- Fayed v. The United Kingdom*, 21 September 1994, Series A no. 294-B.
- Generalinio advokato G. Slynn'o nuomonė byloje 246/81, *Bethellis prieš Komisiją*.
- Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė byloje C-358/89, *Extrametas*.
- Generalinio advokato F. G. Jacobso nuomonė byloje C-50/00 P, *UPA prieš Tarybą* [2002] ECR I-6677.
- Gormley, L. W. Judicial Review: Advice for Death? *Fordham International Law Journal*. 2006, April.
- Granger, M. P. Towards a Liberalisation of Standing Conditions for Individuals Seeking Judicial Review of Community Acts: *Jégo-Quéré et Cie SA v. Commission and Unión de Pequeños Agricultores v. Council*. *The Modern Law Review*. 2003, 66.
- Hedemann-Robinson, M. Article 173 EC, General Community Measures and *Locus Standi* for Private Persons: Still a Cause for Individual Concern? *European Public Law*. 1996, 2.
- Jacobs, F. G. Note for the working group on the Charter/ECHR. *Necessary changes to the system of judicial remedies*. Working group II „Incorporation of the Charter/ECHR“ [interaktyvus]. 27 September 2002 [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://european-convention.eu.int/docs/wd2/3222.pdf>>.
- Koch, C. Locus Standi of Private Applicants under the EU Constitution: Preserving Gaps in the Protection of Individuals' Right to an Effective Remedy. *European Law Review*. 2005, 30(4).
- Kombos, C. A Paradox in the Making: Detecting Something Positive in *UPA* Under the *Ten Kate* Effect. *European Law Journal*. 2009, 13.
- Letter from M. Farnleitner and Michel concerning the discussion circle on the Court of Justice CONV 716/03 [interaktyvus]. 6 May 2003 [žiūrėta 2009-03-10]. <<http://>>

- register.consilium.eu.int/pdf/en/03/cv00/cv00716en03.pdf>.
- Lewis, X. Standing of Private Plaintiffs to Annul Generally Applicable European Community Measures: if the System is Broken, Where Should it be Fixed? *Fordam International Law Journal*. 2007.
- Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. [2007] OL C306/1.
- Nuomonė 2/94, dėl Bendrijos prisijungimo prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. [1996] ECR I-1759.
- Posti & Rahko v. Finland* (dec.), no. 27824/95, ECHR 2002-VII.
- Rasmussen, H. Why is Art. 173 Interpreted Against Private Plaintiffs? *European Law Review*. 1980, 5.
- Schwarze, J. The Legal Protection of the Individual against Regulations in European Union Law. *European Public Law*. 2004, 10 (2).
- Sujungtos bylos 106-107/63, *Toepfer prieš Komisiją* [1965] ECR 405.
- Sujungtos bylos 41-44/70, *International Fruit Company prieš Komisiją* [1971] ECR 411.
- Sujungtos bylos C-6/90 ir C-9/90, *Andrea Francovich and Others prieš Italijos Respubliką* [1991] ECR I-5357.
- Sujungtos bylos C-46/93 ir C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA prieš Bundesrepublik Deutschland ir the Queen prieš Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and Others* [1996] ECR I-1029.
- Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir sutartis dėl Konstitucijos Europai*. 2 leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2005.
- Türk, A. H. *Judicial Review in EU Law*. Cornwall: Edward Elgar Publishing Limited, 2009.
- Usher, J. A. Direct and Individual Concern – an Effective Remedy or a Conventional Solution. *European Law Review*. 2003, 28.

THE *LOCUS STANDI* OF PRIVATE APPLICANTS SEEKING REVIEW OF COMMUNITY ACTS: IS CRITICISM OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE REASONABLE?

Vitalija Tamaviciute

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Every developed legal system must have a mechanism for testing the legality of measures adopted by its institutions. The European Community, which is a community based on the rule of law, is not an exception, inasmuch as neither its member states nor its institutions can avoid a review of the conformity of their measures with the basic constitutional charter—the Treaty. Otherwise the constitutional principle ubi ius ibi remedium would be infringed and the rights provided to individuals would become merely declaratory.*

The wording of Article 230(4) imposes limits on the standing of private applicants as it requires the applicant to be directly and individually concerned. These requirements, due to the very narrow and restrictive interpretation in the jurisprudence of the ECJ, are very difficult to meet. Therefore, the rules for standing have long been criticized as violating the prin-

principle of effective judicial protection and, in some cases, equivalent to the denial of justice.

The ECJ itself claims that the Community provides a complete system of remedies to litigants, sufficient to ensure effective judicial protection. This article analyses the development of the interpretation of the rules for standing in the jurisprudence of the EU courts and provides an evaluation of correspondence of the restrictive interpretation of individual concern with the principle of effective judicial protection. Discussing the novelties introduced in the Lisbon Treaty and analysing their content, this article seeks to answer the question of whether the changes introduced are sufficient to fill the gaps in the legal protection of private applicants.

Keywords: *action for annulment, locus standi, direct concern, individual concern, effective judicial protection.*

Vitalija Tamavičiūtė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Europos Sąjungos teisės katedros doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptis: Bendrijos teisės aktų teisėtumo priežiūra.

Vitalija Tamaviciute, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of European Union Law, doctoral student. Research interests: review of the legality of Community acts.